ב [א]ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון: ג [ב]למטה ברצפה באותו הקרן מקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה שבו יורדין לשית ומנקין אותו [א][ג]וכבש היה לדרומו של מזבח ל"ב על רחב ט"ז ורבובה היתה לו במערבו ששם היו נותנין פסולי חטאת העוף: ד [ד]אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח מבקעת בית כרם וחופרין למטה מבתולה ומביאין משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל שהברזל פוסל בנגיעה ופגימה [ב]לכל דבר [ה]נפגמה אחת מהן היא פסולה וכולן כשרות ומלבנים אותן פעמיים בשנה אחד בפסח ואחד בחג וההיכל פעם אחת בפסח רבי אומר כל ע"ש מלבנים אותן במפה מפני הדמים לא היו סדין אותן בכפים של ברזל שמא יגע ויפסול שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם אינו בדין שיניף המקצר על המאריך: ה [ו]וטבעות היו לצפונו של מזבח ו' סדרים של ד' ד' וי"א ד' של ו' ו' שעליהן שוחטים את הקדשים בית המטבחים היה לצפונו של המזבח ועליו ח' עמודים ננסין ורביעים של ארז על גביהן ואנקליות של ברזל היו קבועין בהן וג' סדרים היה לכל אחד ואחד שבהם תולים ומפשיטים על שולחנות של שיש שבין העמודים: ו [ג][ז]הכיור היה בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי הדרום [ח]בין האולם ולמזבח כ"ב אמה [ד]וי"ב מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה אמה אמה אמה ורובד ג' אמה אמה ורובד ג' והעליונה אמה אמה ורובד ד' רבי יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד ה': ז [ה][ט]פתחו של אולם גובהו [ו][י](כ' אמה ורחבו מ' אמה) [ז]וה' מלתראות של מילא היו על גביו התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה ושלמעלה ממנו עודפת עליה אמה מזה ואמה מזה נמצאת העליונה ל' אמה ונדבך של אבנים היה בין כל אחד ואחד: ח [כ]וכלונסות של [ל]אבן היו קבועין מכתלו של היכל לכתלו של אולם כדי שלא יבעט ושרשרות של זהב היו קבועין בתקרות האולם שבהן פרחי כהונה עולים ורואין את [מ]העטרות שנאמר [א]והעטרות [תהיה] לחלם ולטוביה [ולידעיה] ולחן בן צפניה לזכרון בהיכל ה' וגפן של [ח]זהב היתה עומדת על פתחו של היכל ומודלה על גבי כלונסות כל מי שהוא מתנדב עלה או גרגיר או אשכול מביא ותולה בה א"ר אליעזר ברבי צדוק מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה:

הדרן עלך המזבח

ומביא אבנים מפולמות וכו' וזהו סובב ומביא מלבן כ"ח על כ"ח וגובהו ג' אמה ומביא אבנים וכו' וזהו מקום המערכה ומביא מלבן אמה על אמה וגובהו אמה וזהו מקום הקרנות וכן לכל קרן ואע"פ שהדברים האלו מבארים צורתו בנפש ואין צורך לציירו בחושים עם כל זה אני מציירו כמו שייעדתי להוסיף ביאור: וזה הוא צורת המזבח (ח): ועתה אשוב לדקדק במדותיו כבר אמרו שכל האמות הנזכרות במשנה היא אמה בינונית והיא בת ו' טפחים וכבר זכרנו בפי"א ממנחות שאמות מזבח הזהב וקרן המזבח והסובב והיסוד היא באמה בת ה' טפחים ושאר אמות המזבח באמה בת ו' טפחים כך באה הקבלה וראיה לזה מיחזקאל כשאמר ואלה מדות המזבח באמות [ג]שיהא למזבח שתי מדות באמות יכול יהא כולם באמה אחת בת ה' טפחים ת"ל באמות אמה אמה וטופח שתהא יתירה על חברתה טפח כאילו אמר שקצתו מודדין באמה קטנה וקצתו מודדין באמה וטפח. והעולה בידינו מן הש"ס בהאי אמר עיון צריך שגובה היסוד חמשה טפחים וכן כניסתו וגובה הסובב שלשים טפחים וכניסתו ה' ועל כניסת הסובב בלבד הוא שאמרנו שהסובב באמה בת ה' טפחים וגובה מקום המערכה י"ח טפחים וגובה כל קרן ה' טפחים אבל ריבוע הקרן הרי הוא ששה על ששה לפיכך יהא כל גובהו נ"ח טפחים מתחילתו כ"ט ויהא חוט של סיקרא ט' טפחים נשארות מן הסובב וזה [ט]לאמה אמה ממנו שכן אמרה המשנה בעולת העוף שדינה שתעשה למעלה כמו שנתבאר בז' מזבחים: ואמרו עלה לכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית ומולק את ראשה כו' ואם עשאן למטה מרגליו אפי' אמה אחת כשרה לפי שכבר נתבאר שהעומד על כניסת הסובב יהיה בין רגליו ובין חוט של סיקרא שמפסיק חצי גובה של מזבח אמה אחת והואיל והענין במדות כמו שאמרנו הרי הוא מבואר כי מה שאמר נמצא שלשים על שלשים הרי שלשים וב' טפחים על שלשים וב' טפחים לפי שלא כנס אלא ה' טפחים כמו שבארנו וכן אמר נמצא כ"ח על כ"ח הייט כ"ח וד' טפחים על כ"ח וד' טפחים אלא שהוא לא מנה הטפחים לפי שהם פחות מאמה וכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה וזה המאמר קיים וכבר הפלגנו בבאור מדות המזבח כפי מה שעלה בידינו מדברי המשנה והתלמוד ותוספתא והנה אנו מתחילין לגמור המאמר בו: ב אמר שבארנו שהיסוד סובב בד' רוחות כמו שהקדמנו מזרח ושתכו אותו מב' לצדין עד שיהא סיבוב היסוד למזבח בצורה זו (ט) ומן הצורה הזאת יתבאר לך מה שזכר כאן ויתבאר לך שקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד וכבר נתבאר בה' מזבחים ששירי דמים כולם יש מהם שנשפכין על יסוד מערבי ויש מהם שנשפכים על יסוד דרומי לפיכך נתן הב' נקבים בקרן מערבית דרומית [י]מן היסוד כמו שבארנו בצורה זו ודע שהסובב נקרא סובב לפי שהוא סובב המזבח בד' רוחות גמורות שהפך היסוד: ג כבר זכרנו פעמים שיתין נקראים הנקבים שנגרר מהם יינות נסכים והם מתקבצים ג"כ במקום אחד תחת האבן יקרא שית וכבש הוא המעלה שעולים עליו למזבח לפי שאין בו מעלות שנאמר לא תעלה במעלות על מזבחי אבל יורד ומתמעט ועולין בו כדרך שעולין בהר וצורתו דומה לצורה שקורין בעלי הנדסה ובלשון ערבי אלמנשור בשוה והיה ערך שיפועו ל"ב אמ' ואורך מסיכת שטחו מארך ל' אמה ורחבו ט"ז אמה כמו שזכרנו וזו היא צורתה (י) וכשתרצה לציירו בשכלך לגמרי תחשוב אותו בעזרה לדרום המזבח ויהיה המרחק שמחזיק העזרה מצפון לדרום ל' אמה וממזרח למערב ט"ז אמה ואם תמשוך חוט מקצתו הסמוך לקרקע עד ראשו שאצל קרנות המזבח יהיה ל"ב ואני הרבתי לדבר עליו יותר מן הראוי אמרו בתלמוד ב' כבשים קטנים יוצאין מן הכבש שבהן פונים ליסוד ולסובב מובדלין מן המזבח כמלא נימא: ומ"ש ורבובה היתה למערבו. רצה לומר מערב הכבש היתה בכבש עצמו גומא שמשליכין בה פסולי חטאות העוף אמר בתוספתא דזבחים חלון היתה שם במערבה של כבש אמה על אמה ורבובה היתה נקראת ששם זורקין פסולי חטאת [ה][העוף] עד שמתעבר צורתם ויוצא לבית השריפה: ד לפי שכבר שהיו מגגים אותו במפה אמר שהטעם שמחמתו אסור להחליקו בכלי החליקה והיא רדידה של ברזל שמחליקין בה הבנאין הכותלין ונקראת כפים מירלא שמא יגע הברזל באבני המזבח ואח"כ הגיד הרחקת השם יתברך לו ההרחקה הזאת הגדולה ואמר שהברזל וכו': ה כבר בארנו במסכת תמיד שאלו הטבעות הן שעשה יוחנן כ"ג קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה ואונקליות המזלגות ושלחנות של שיש היו שם והם מ' וידוע מתוך [מה] שהקדמנו בסדר זה שכל קרבנות הציבור קדשי קדשים שחיטתן בצפון ולפיכך קבועות הטבעות בצפון וכן בית המטבחים: ו אלו הי"ב מעלות כבר ציירנו אותם ודברנו עליהם במקומותם: אח"כ אמר שכותל האולם היה בנוי כסדר הזה והוא שאמה אחת מגובה הכותל לארכו היה אבן וסוף כשאר הכתלים אח"כ בנין בולט מהכותל כגון כצורה גבהו ג' אמות אח"כ מרחיק אמה ג"כ ויוצא בנין והוא הנקרא רובד וכן כל בניינו אמה ורובד שלש וכאילו הוא אומר אמה כותל ורובד שלש מרחיק אמה בכותל ורובד שלש עד שהיו אלו בולטין כצורות לצורה העליונה והיתה בו ד' אמות וכן היה סובב ההיכל כמו שיתבאר בפרק זה לפיכך היתה צורת הכותל כן (יא): ז מלתרא. הקורה המפותחת שבה חופרין צורות ודמיונות והיא שקורין לה הבנאים בלשון ערבי מקרני"ן ואומר במערב מקרבין וכבר זכרנו זה בעירובין וחכמים קורין אותה מלתרא והקטון בלשון המשנה מלתראות: ומילת הוא שם למין הקורות שבהן היה הפיתוח הזה או שם לבנין ההוא הנקרא מקרבין ואמר עוד שהמערכה של אבנים היתה בין כל מלתרא ומלתרא ואע"פ שכל אחת עודפת [י]מחברתה כמו שאצייר עכשיו היתה ג"כ כל אחת יוצאת על האחרת ולא היו כולם בשטח אחד עד ששם מגיעות בפתח האולם כמין דבר בולט כמו שהוא מפורסם בבניינים הגדולים וזו היא הצורה (יב): ח כדי שלא יבעט. פירוש כדי שלא יטה הכותל מלמעלה לרוב גובהו. ולפיכך עשו משענות נמשכין מן כותל האולם עד כותל ההיכל שישען כל אחד משתיהן על חבירו: ועשו צורת גפן של זהב על פתחו של היכל להתברך בגפן לפי שכנסת ישראל נמשלה לגפן כמו שהוא מפורסם בכתוב וכל מתנדב זהב להיכל ר"ל להוליא הזהב בעצמו בתפארת ההיכל לפי שהיה כולו מצופה זהב עושה מאותו השיעור שמתנדב דמות עלה או גרגיר או אשכול ותולין אותו שמה ומה שאומר שלש מאות כהנים הוא דרך גוזמא אבל ר"ל בזה היו מתקבצים עליה רבים [ו]וכבר עלה בהן מה שהיה צריך להכניס רבים לטלטלה וזו היא שדברו בה לשון הבאי מכלל השלשה דברים כמו שבארנו בפ' שני [ז]ממדות: הדרן עלך המזבח

מסורת הש"ס

א) זבחים סג., ב) [ענין זה כותבים נט.], ג) [עירובין דף ב.], ד) [ארבעים ורחבו עשרים], ה) עירובין ג., ו) נ"ל ארז. יעב"ץ, ז) [כתבו תוס' גיטין ז. ד"ה עטרות וסו' כשם הגאונים פי' כעין ליפות מוזהבות ששופין בתלויות], ח) תמיד כט. [חולין ל:], ט) נ"ל לאמר, י) נ"ל מארך.

◆

שיטה מקובצת

א] ופגימה בכל דבר כן גירסת הערוך בערך פגם: ב] גובהו ארבעים ורחבו עשרים עירובין דף ב ע"א: ג] באמות אמה אמה וטפח אמור (ב"י"ג) [בבא מציעא] מתוספתא רכלים שיהא: ד] דרומית אמה מן: ה] חטאת העוף עד: ו] על תיבת וכבר ועל תיבת לטלטלה נרשם עליהם קו להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ז] שני מתמיד תיבת ממדות נמחק:

◆

תורה אור השלם

א) וְהָעֲטָרֹת תִּהְיֶה לְחֵלֶם וּלְטוֹבִיָּה וְלִידַעְיָה וּלְחֵן בֶּן צְפַנְיָה לְזִכָּרוֹן בְּהֵיכַל יְיָ׃ [זכריה ו, יד]

◆

פי' הרא"ש

פסול טומאה ורשב"ל אמר פסול העוף וחטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית דרומית ולכך היתה רבובה אצלו הקרן: ד מבקעת בית הכרם. שם מקום שנא' [ירמיה ו] ועל בית הכרם שאו משאת ומשלחין שם לבנים חלקים: וחופרין. כקרדומות עד: מן הבתולה. קרקע בתולה דידוע שלא היה בה ברזל: שהברזל פוסל בנגיעה. דכתיב [דברים כז] לא תניף עליהם ברזל משמע מגיע' בעלמא: ובפגימה בכל דבר. אף שלא ברזל דלאבנים שלימות כתיב ופגימת המזבח כמה [כדי] שתחגור בה צפורן ודוקא באבנים אבל בגוף המזבח ליכא מ"ד טפח וליכא מ"ד כזית [חולין דף יח.]: היא פסולה כו'. ומסלקים אותה ומניחים אחרת במקומה ולא נפסל המזבח בכך ודריש לה במכילתין [סוף פ' יוצרין] לא תבנה אתהן גזית אין גזית אלא גזוזות שהניף עליהם ברזל ר' נתן אומר הרי שבנה בו ב' אבנים גזוזות שהניף עליהם ברזל שומע אני יהא המזבח פסול [מלן] ת"ל לא תבנה [אתהן] גזית הן פסולות ושאר כל המזבח כשר: מלבנים אותו פעמים בשנה. שטחין אותו בסיד ול"ת וגא קא מוסיף אבנין וכתיב [ד"ה א כח] הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ולאו נימר דבכבר מוטב כזה לא מיקרי מוסיף אבנין דהא אמרינן בפ' כיסוי הדם [דף פג:] דקדשים פטורין מכיסוי דהוי ליעבד למיחב עפר הי' קא מוסיף אבנין אלמא אפי' מיעוט שייך ביה תוספת מנין וי"ל

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ב מהל' בית הבחירה הלכה יח:
ה ב מיי' שם הלכה יב:
ו ג מיי' שם הלכה יג:
ז ד מיי' שם פ"א הל"ד:
ח ה מיי' שם הל' טו:
ט ו מיי' שם פ"ה הל"ד:
י ז מיי' שם פ"א הל' ז:
יא ח מיי' שם פ"ה הל"ג:
יב ט מיי' שם פ"ו הל' ד:
יג י ב מיי' שם פ"ד הלכה ח:

◆

פי' הרא"ש

אמר לכם שמטמאה [מ"ס]: ו הכיור היה בין האולם ולמזבח משוך כלפי דרום. בפ' קדשי קדשים [נט.] מוקי לה כר' יוסי הגלילי דאמר כולו מזבח בצפון קאי והיה המזבח (א) כולו כנגד אלי פתחו של היכל (היה המזבח): משוך כלפי דרום. ולא היה יכול לתתו בין המזבח והאולם דתניא בפ' קדשי קדשים [נט:] ר' יוסי הגלילי אומר מתוך שנאמר [שמות מ] ותתן את הכיור בין אהל מועד וגו' ואת מזבח העולה וגו' מזבח בפתח אהל מועד ולא כיור בפתח אהל מועד היכן היה נתון בין האולם ולמזבח משוך [קימעא] כלפי הדרום מיד שבלה המזבח נתן את הכיור ותרלה קנת כשומד בין האולם ולמזבח ופריך התם ולוקמיה מסתל [אולם] ולצפון כבין האולם ולמזבח ומשני אמר קרא לשונה שיהא לפון פנוי (ב) מכולם: וי"ב מעלות היו שם גרסי'. וכן מוכח פ"ק דיומא [דף טז.] דקא חשיב מנין אמות שעל מעלות הר הבית ואי גרסי' י"ג מעלות לא היה החשבון מכוון: ה"ג רום מעלה חצי אמה ושלחה אמה. ול"ג ושלחה חצי אמה דא"כ לא היו מעלות האולם משונות ממעלות אחרים שבהר הבית ואנן תנן לעיל בפ"ב כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה חוץ משל אולם ומיהו לא תקשה כולי האי דיש מהן שהיו שלחם יותר מחצי אמה: ה"ג אמה אמה ורובד ג' אמה אמה ורובד ג' העליונה אמה אמה ורובד ארבעה ור' יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד חמש. וה"ם כי לא נפרש כ"ב אמות שבין האולם ולמזבח אלא י"ב מעלות וה"ק כשאלו המעלות לב' אמות דהייט ארבעה מעלות דבכל מעלה יש לה גובה חצי אמה או היה רובד ג' דהיינו של ג' אמות חלקה בלא מעלות הרי ז' אמות בשטח הקרקע ד' אמות שבשתים ד' מעלות וג' אמות רובד ועוד אמה אמה ורובד ג' הרי י"ד אמות והעליונה אמה אמה ורובד ארבע עד פתח האולם והם ח' אמות הרי כ"ב אמות שבין האולם ולמזבח ר' יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד וא"ל דפלך רובדים לר' יהודה לא היה כא' מתן אלא רובד שתים דלאו הכי הוי כ"ג אמות בין האולם ולמזבח ואין נומר דלה"כ

[illegible]

חשק שלמה על פי' הרא"ש א) נ"ל כלה. ב) כוונתו שם עט. הגי' מכליס.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com